

تلاش مضاعف برای

جهش در صادرات غیرنفتی الزامی است

اشاره:

صدور کالاهای غیرنفتی و کسب درآمد ارزی از این محل، نه تنها کاهش اتکای اقتصاد ملی به صادرات نفت و ارز حاصل از آن، بلکه رقابت پذیری اقتصاد کشور و افزایش سهم آن در تجارت بین المللی را سبب می شود و برای اقتصاد در حال رشدی همانند ایران حایز اهمیت است.

بسیاری از کشورها به ویژه در دو دهه اخیر، برنامه ریزی های گسترده ای را برای رقابتی کردن فعالیت های اقتصادی و افزایش سهم در تجارت و اقتصاد جهانی به عمل آورده اند تا توانسته اند امروز به اقتصادی پویا و بهره مند از بازارهای خارجی دست یابند.

وجود درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت که یک ثروت ملی است، در گذشته و حال یکی از عوامل اصلی در تضعیف تلاش ملی برای رونق بخشی و جهش صادرات بوده است، اما با کاهش ذخایر و افزایش مصرف داخلی نفت، به تدریج اهمیت نسبی آن در درآمدهای ارزی تقلیل یافته و شاید در کمتر از سه دهه به طور کامل از بین برود. از این رو بسیج توانمندی ها و استعدادها و برنامه ریزی برای افزایش سهم در تجارت جهانی اکنون به یک ضرورت غیرقابل انکار تبدیل شده است. در سومین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، جهش در صادرات غیرنفتی (اعم از کالا و خدمات) به عنوان محور توسعه معرفی شده و برنامه هایی برای تحقق آن پیش بینی شده است.

در این مقاله به بررسی نتایج حاصل از تلاش های انجام شده در راستای توسعه صادرات غیرنفتی در سال گذشته می پردازیم.

بررسی های آماری نشانگر	گزارش دبیرخانه شورای	گمرک جمهوری اسلامی ایران ۴
آن است که صادرات غیرنفتی	عالی توسعه صادرات غیرنفتی	میلیارد و ۲۴۰ میلیون دلار است
ایران از طریق گمرکات	که اواسط خرداد ماه سال جاری	که با احتساب ۲ میلیارد و ۳/۹
اجرائی، بازارچه های مرزی و	انتشار یافت، نشان می دهد که	میلیون دلار صادرات خدمات،
تجارت چمدانی در سال	ارزش صادرات غیرنفتی ایران	ارزش کل صادرات غیرنفتی
گذشته با رشد قابل قبولی	در سال ۱۳۸۰ بمر مبنای	کشور به ۶ میلیارد و ۲۴۳/۹
همراه بوده است.	قیمت های صادرات ثبت شده در	میلیون دلار بالغ شد.

<p>(۶ میلیارد و ۷۷۸/۳ میلیون دلار) بیش از رقم گمرک بر اساس قیمت‌های صادرات ثبت شده در این ارگان (۴ میلیارد و ۲۴۰ میلیون دلار) می‌باشد.</p>	<p>از لحاظ وزن ۱۰/۵ درصد و از نظر ارزش ۱۵/۵ درصد رشد داشت.</p>	<p>بر اساس اهداف پیش‌بینی شده، ارزش کالاهای غیرنفتی صادراتی در سال ۱۳۸۰ می‌بایست به ۵ میلیارد و ۹۷۳ میلیون دلار می‌رسید که بدین ترتیب نسبت به برنامه تعیین شده ۴/۵ درصد فراتر بود. این امر نشانگر آن است که ارزش صادرات غیرنفتی تحقق یافته در سال گذشته نسبت به سال ۱۳۷۹ نیز ۴/۵ درصد افزایش داشت.</p>
<p>با این وصف به نظر می‌رسد که می‌بایست یکسانی در برآورد ارقام (قیمت‌های کف جهانی و بازارهای هدف و قیمت ثبت شده در گمرک) به وجود آید تا بتوان درآمد ارزی را به طور واقعی تعیین و اعلام کرد.</p>	<p>ارزش صادرات غیرنفتی یادشده شامل ۳ میلیارد و ۹۱۷/۹ میلیون دلار مربوط به ارزش کالاهای صادره از طریق گمرکات اجرایی کشور، ۲۳۷ میلیون دلار مربوط به ارزش کالاهای صادره از طریق بازارچه‌های مرزی و تجارت چمدانی و ۸/۵ میلیون دلار مربوط به ارزش صادرات فرش همراه مسافر است.</p>	<p>شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی، ارزش صادرات غیرنفتی اعم از صادرات کالا و خدمات بر مبنای «قیمت‌های کف جهانی و بازارهای هدف» را ۸ میلیارد و ۷۸۲/۲ میلیون دلار برای سال ۱۳۸۰ برآورد کرد که از این میزان برای ۱۶۴ سرفصل از کالاهای غیرنفتی صادراتی ۶ میلیارد و ۷۷۸/۳ میلیون دلار مطابق قیمت‌های کف جهانی و بازارهای هدف مربوط به صادرات کالا و ۲ میلیارد و ۳/۹ میلیون دلار آن مربوط به صادرات خدمات است.</p>
<p>دوگانگی در برآورد ارقام، سردرگمی در برنامه‌ریزی‌های آینده را موجب خواهد شد. با این حال دستیابی به ۹۹/۲ درصد از اهداف برنامه سوم (صدور ۴ میلیارد و ۲۷۳ میلیون دلار کالای غیرنفتی) نکته درخور توجهی است، زیرا در سال‌های پس از خاتمه جنگ تحمیلی میزان تحقق اهداف برنامه نسبت به عملکرد همواره در حدود ۶۰ تا ۶۵ درصد ثبت شده است.</p>	<p>در این گزارش اشاره شده که ارزش کمی صادرات کالاهای غیرنفتی در برنامه سوم برای سال ۱۳۸۰ معادل ۴ میلیارد و ۲۷۳ میلیون دلار در نظر گرفته شده بود که ۹۹/۲ درصد از اهداف برنامه عملکرد صادرات کالاهای غیرنفتی تحقق یافت.</p>	<p>این گزارش می‌افزاید: به استناد آمار گمرک در سال ۱۳۸۰ مقدار ۱۶/۱ میلیون تن کالای غیرنفتی به ارزش ۴ میلیارد و ۲۴۰ میلیون دلار صادر شد که در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۳۷۹</p>
<p>بررسی‌های آماری حاکی از موفقیت نسبی در صدور کالاهای صنعتی است. بر اساس گزارش دبیرخانه شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی، ارزش صادرات کالاهای صنعتی نظیر مواد پتروشیمی و دیگر فرآورده‌های بخش صنعت حدود</p>	<p>مقایسه آمارها نشان می‌دهد که شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی با احتساب قیمت‌های کف جهانی و بازارهای هدف به ارقام بالاتری از نظر صادرات کالا و خدمات دست یافته، اگرچه رقم مربوط به صدور خدمات بر همین مبنای عملکرد اعلام شده یکسان است، اما در مورد کالاهای غیرنفتی ارقام شورا</p>	

۶۰/۱ درصد صادرات غیرنفتی کشور را شامل شد. این در حالی است که در سال‌های گذشته به ویژه در برنامه‌های اول و دوم سهم عمده صادرات غیرنفتی را کالاهای سنتی و کشاورزی تشکیل می‌داد.

در گزارش دبیرخانه اشاره شده که ۲۱/۷ درصد صادرات غیرنفتی سال ۱۳۸۰ مربوط به کالاهای کشاورزی، ۱۴/۲ درصد مربوط به صادرات فرش دستباف و صنایع دستی و ۴ درصد مربوط به سهم نسبی ارزش صادرات محصولات معدنی بوده است.

اهداف پیش‌بینی شده در سال گذشته برای ترکیب ارزش صادرات کالاهای غیرنفتی بدون احتساب فلزات اساسی نشان می‌دهد که ۹۸/۶ درصد از صادرات مواد پتروشیمی، ۸۰/۷ درصد از صادرات محصولات کشاورزی و ۱۲۳/۸ درصد مواد معدنی و ۸۳/۴ درصد صادرات فرش و صنایع دستی تحقق یافته است.

به عبارت دیگر با وجود سهم نسبی اندک گروه مواد معدنی در مجموعه صادرات غیرنفتی (بدون احتساب فلزات اساسی)، ارزش صادرات این بخش ۲۳/۸ درصد بیش از هدف برنامه بوده و در

خصوص محصولات پتروشیمی، کشاورزی و فرش و صنایع دستی، عملکرد واقعی بیش از ۸۰ درصد اهداف برنامه بوده است.

در همین حال ارزش صادرات کالاهای صنعتی در سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۹ به میزان ۲۲/۹ درصد، محصولات کشاورزی ۱۱/۴ درصد و مواد معدنی ۱۸/۳ درصد افزایش نشان داد.

به عقیده کارشناسان، با وجود رشد صادرات غیرنفتی در سال گذشته نسبت به سال ۱۳۷۹ و تحقق بخش قابل توجهی از اهداف برنامه، سهم صادرات غیرنفتی ایران در مجموع درآمدهای ارزی همچنان در محدوده یک‌سوم باقی مانده و این امر نشانگر آن است که هنوز وابستگی درآمدهای ارزی به صادرات نفت در حد قابل توجهی است و برای دستیابی به استقلال از درآمدهای ارزی نفت، تلاش و برنامه‌ریزی منسجم و همه‌سونگری نیاز است.

کارشناسان تأکید دارند که رشد سهم کالاهای صنعتی در مجموعه صادرات کالاهای غیرنفتی نکته قابل توجهی است که مزیت نسبی اقتصاد کشور را در بخش صنعت نشان می‌دهد، هر

چند که این بخش تحت تأثیر سیاست‌های عمومی و کلان کشور، ضربات و فشارهای سنگینی را متحمل شده است.

به عقیده این گروه از کارشناسان، چنانچه سیاست توسعه صنعتی کشور در راستای رشد سرمایه‌گذاری‌های صادرات‌گرا، مشارکت‌جویی از سرمایه‌گذاران خارجی و صاحبان فناوری پیشرفته، از بین بردن فاصله سود در بین بخش‌های صنعت و بازرگانی و خدمات و... تحقق پیدا کند، سهم صادرات صنعتی در صادرات غیرنفتی و مجموع درآمدهای ارزی حاصل از صدور کالاهای غیرنفتی در حد قابل توجهه و پویایی افزایش خواهد داشت.

کارشناسان عقیده دارند که در برنامه‌های آتی، فضای سالم رقابت و توسعه صنعت می‌بایست جایگاه واقعی خود را در مجموع سیاست‌های کلان اقتصادی پیدا کند تا ضمن اشتغال‌زایی، رقابت‌پذیری اقتصاد ملی در عرصه بین‌المللی در حد قابل قبولی افزایش یابد.

دست‌اندرکاران بخش صنعت، بیش از هر چیز به عواملی همانند نرخ سود اعتبارات بانکی و افزایش هزینه خدمات به عنوان

عامل بازدارنده در رونق سرمایه‌گذاری‌های بخش صنعت تأکید دارند. آنها بر این باور هستند که چنانچه سیاست‌های کلان اقتصادی در بهبود شرایط حاکم در بخش بانکداری و خدمات عمومی کارساز گردد، توان رقابت بخش صنعت تقویت خواهد شد و از

کشور به ترتیب ۵۶، ۳/۹، ۳۴/۶، ۵/۳ و ۰/۲ درصد است. در میان گروه‌های یادشده، گردشگری و حمل و نقل و عبور کالا (ترانزیت) سهم قابل توجهی دارند و نشانگر آن است که درآمد ارزی حاصل از این بخش‌ها با اتخاذ سیاست‌های

همچنین رشد ارزشی صادرات غیرنفتی مربوط به افزایش ارزش صادرات گازها، پسته و مغزپسته، سایر کالاهای صنعتی، مصنوعات مسی، نخود و انواع بنشن، بنزن و انواع آن، سایر مواد غذایی، سایر محصولات معدنی، زعفران، وسایط نقلیه سواری و غیرسواری، بادام و مغزبادام و پلی‌اتیلن بوده است.

غیرسواری، بادام و مغزبادام و پلی‌اتیلن بوده است.

تناسب میان رشد وزنی و ارزشی صادرات غیرنفتی نشان می‌دهد که با رشد قیمت شماری از کالاها، تلاش برای افزایش عرضه آن به بازارهای جهانی

بیشتر شده و نتایج درخور توجهی داشته است. به عبارت دیگر صادرکنندگان توانسته‌اند از بهبود قیمت‌ها در راستای تقویت صادرات بهره‌جویند و مزیت‌های نسبی اقتصادی کشور را به رخ بکشند.

به عقیده دست‌اندرکاران تجارت، بهره‌جویی از فرصت‌های تجاری با دستیابی به آخرین اطلاعات مربوط به وضع قیمت‌ها در بازار جهانی، بیش از پیش میسر خواهد شد و چنانچه توان تولید ملی تقویت شده و قادر به

تفاوت میان برآورد ارقام شورای عالی صادرات غیرنفتی بر مبنای قیمت‌های کف جهانی و بازارهای هدف و قیمت‌های ثبت شده در گمرک که سردرگمی در برنامه‌ریزی‌های آینده را موجب می‌شود، می‌بایست برطرف گردد تا آمار واقعی و قابل اتکا در محاسبات اقتصادی در دسترس باشد و بتوان میزان تحقق اهداف برنامه‌ها را ارزیابی کرد.

مناسب قابل رشد است.

در گزارش گمرک جمهوری اسلامی ایران که اواخر فروردین ماه سال جاری منتشر شد، نیز نکات درخور توجهی به چشم می‌خورد. بر اساس این گزارش افزایش وزنی صادرات غیرنفتی به طور عمده مربوط به افزایش وزنی صادرات گازها، آهن‌آلات و فولاد، مصنوعات مسی، سایر محصولات معدنی، نخود و انواع بنشن، آمونیاک، کلینکر، پلی‌اتیلن و سایر مصالح ساختمانی و

در گزارش شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی در خصوص صادرات خدمات در سال ۱۳۸۰ اشاره شده که ارزش این بخش ۲ میلیارد و ۳/۹ میلیون دلار برآورد می‌شود که شامل درآمدهای حاصل از صنعت گردشگری، خدمات فنی و مهندسی، حمل و نقل و عبور (ترانزیت) کالا، درآمد ناشی از صادرات خدمات نیروی انسانی و سایر درآمدها می‌باشد که سهم آن در مجموع صادرات خدمات

درخور توجهی است که رکود صادرات آن می‌تواند مشکلات فزاینده‌ای را سبب شود. از سوی دیگر سهم ایران در تجارت جهانی فرش در یک دهه اخیر از ۴۰ به ۳۰ درصد کاهش یافته و ارزش ارز حاصل از صادرات آن از رکورد ۲ میلیارد دلاری سال ۱۳۷۴ در سال گذشته به یک چهارم تنزل یافته است. با این وصف بازنگری در سیاست‌های تولید و تجارت فرش دستباف ضروری است.

به عقیده کارشناسان، برنامه‌ریزی منعطف برای رونق بخشی به صادرات غیرنفتی کشور با توجه به روندهای بازار جهانی و تأکید بر سرمایه‌گذاری‌های صادرات‌گرا یگانه راه نجات حیات اقتصادی ایران است که با تهدید جدی رکود درآمدهای نفتی در آینده مواجه می‌باشد. چنانچه تلاش‌ها برای دستیابی به جهش در صادرات غیرنفتی با ضعف و ناکامی مواجه شود، نسل آینده با مشکلات جدی برای ارتزاق و رفاه اجتماعی مواجه خواهد شد. با این وصف تأکید بر صادرات غیرنفتی و برنامه‌ریزی برای تحول اساسی آن همواره می‌بایست در دستور کار دولت‌های حال و آینده قرار گیرد.

کالاهای یادشده بر اساس ارزش صادرات عبارتند از: فرش دستباف با صادرات ۵۲۲/۱ میلیون دلار، گازها ۴۳۱ میلیون دلار، پسته و مغز پسته ۳۴۳/۸ میلیون دلار، آهن‌آلات و فولاد ۱۹۵/۴ میلیون دلار، سایر کالاهای صنعتی ۱۷۹/۱ میلیون دلار، نفتای سبک ۱۱۴/۷ میلیون دلار، سایر محصولات پتروشیمی ۱۰۶ میلیون دلار، مصنوعات مسی ۱۰۰/۱ میلیون دلار، البسه ۸۷/۶ میلیون دلار، نخود و انواع بنشن ۶۶ میلیون دلار.

بررسی اقلام یاد شده حاکی از آن است که در بخش صنعت به ویژه تولید مواد پتروشیمی، مصنوعات صنعتی و فلزی اقتصاد ایران از توان رقابت بالایی برخوردار است و می‌تواند سهم بیشتری از تقاضای بازار جهانی را پاسخ دهد، مشروط بر آنکه موانع سرمایه‌گذاری برای رونق تولید و تجارت آنها بیش از پیش برطرف گردد.

با وجود آن که فرش دستباف هنوز اولین کالای غیرنفتی صادراتی کشور محسوب می‌شود و ارزش صادرات آن نسبت به سال ۱۳۷۹ کاهش یافته است، اما به نظر می‌رسد که بازنگری در سیاست‌ها و برنامه‌های مربوط به فرش حایز اهمیت است.

اشتغال جمع کثیری از جمعیت کشور به تولید و تجارت فرش، نکته

پاسخگویی به علایم قیمتی بازار باشد، می‌توان در راستای جهش در صادرات غیرنفتی گام‌های اساسی برداشت.

کارشناسان بر این باور هستند که توجه به مزیت نسبی و ارزش افزوده در تولید و صادرات کالاها سبب خواهد شد که رونق صادرات از پویایی لازم برای به تحرک واداشتن سرمایه‌گذاری‌های صادرات‌گرا برخوردار گردد و بخش داخلی انگیزه کافی برای پاسخ‌گویی به تقاضای خارجی و در نتیجه جهش صادرات را پیدا خواهد کرد.

باید توجه داشت که بخش عمده کالاهایی که با افزایش وزنی و ارزشی صادرات در سال گذشته مواجه شده، در ردیف ۱۰ قلم عمده کالاهای صادراتی کشور قرار دارند. به عبارتی روند پاسخگویی به تقاضاهای خارجی مثبت بوده است.

بر اساس گزارش گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۰ قلم عمده کالاهای صادراتی کشور در سال گذشته ۳۱/۳ درصد وزن و ۵۴/۸ درصد ارزش صادرات را به خود اختصاص داده است. به عبارت دیگر بیش از نیمی از درآمد ارزی حاصل از صدور کالاهای غیرنفتی از ۱۰ قلم کالا تشکیل شده که اقتصاد ملی توان تولید و عرضه به موقع آنها به بازارهای جهانی را داشته است.